

'EIND GOED, AL GOED'

Meditatie ds. Gerard Rinsma
zondag 24 februari 2019
(zevende zondag na epifanie)

Eerste schriftlezing: Genesis 16:1-160
Evangelielezing: Lucas 6:28-36

OVERWEGING

Gemeente van onze heer Jezus Christus, lieve mensen

Als we groot zijn geworden met de kinderbijbel, dan zullen we het verhaal van Hagar zeker kennen. Misschien herinneren we ons niet eens zozeer het verhaal, maar de plaatjes, die erbij stonden. Want op die plaatjes kon je al opmaken hoe de tekenaar over Saraï, Abraham en Hagar dacht. Ik herinner mij uit de kinderbijbel van Anne de Vries, dat Hagar met een spottende grijns werd afgebeeld en Saraï scheel van jaloezie keek. En als we wat meer thuis zijn in de bijbel en ook preken hebben gehoord over Saraï en Hagar, dan kennen we ook de uitleg van Paulus van dit verhaal. Dan hebben we vast ook door de bril van Paulus naar dit verhaal gekeken. Want voor Paulus ligt het heel duidelijk en is het ook heel zwart-wit. De vrouwen staan voor twee verbonden. Hagar staat voor het verbond van de berg Sinaï in Arabia, dat slaven baart. Als beeld van dat verbond belichaamt Hagar het huidige Jeruzalem, dat met zijn kinderen in slavernij leeft.¹

Maar als u de tekeningen van Rembrandt ziet, dan merkt u dat Rembrandt anders kijkt. En hij niet alleen. In de 17^e eeuw was de weg-

---

¹ Galaten 4:24-25

zending van Hagar onder de schilders een zeer populair thema. Het verhaal gaf de kunstenaars de mogelijkheid heftige emoties uitbeelden zoals verdriet, jaloezie, verdriet en machteloosheid.

Tegen de uitleg van Paulus in en ook tegen de toenmalige kerkelijke opvatting ging de sympathie van die 17de eeuwse schilders uit naar Hagar. De sympathie van de schilders ging uit naar Ismaël.

En ik weet niet of dat de reden was, maar mijn allereerste preek ging over dit verhaal. Ja, dat is nu 36 jaar geleden² en dat was in de Gereformeerde kerk van Naarden.

Maar vanmorgen hebben we voor dit verhaal gekozen juist ook, omdat jullie, Mostafa en Evelien, voor jullie kind een zegen vragen en hij van jullie als tweede naam dezelfde heeft ontvangen als het kind in de schoot van Hagar.

Ismaël moet hij worden genoemd, zegt de engel tegen Hagar. Want de HEER heeft gehoord hoe zwaar je het te verduren had. Hebben we dat ooit tot ons door laten dringen? Dat God het gebed van Hagar heeft gehoord. En niet alleen dat? Maar ook gehoord hoe zwaar ze het te verduren had gehad? Rembrandt is er zich in elk geval zeer van bewust, dat God hier het opneemt voor Hagar. Dat God geraakt is door de wanhoop van Hagar.

Weet u, ik heb die preek van toen bewaard. Keurig uitgetypt op vergeeld A4 formaat. Want het werd op college homiletiek besproken en beoordeeld. Niet met rapportcijfers, maar wel door de docent en mijn medestudenten van toen. En als ik die preek van toen nog eens doorlees, dan valt het me op, dat ook mijn sympathie uitgaat naar Hagar.

Hagar, zo schreef ik toen, raakt inderdaad zwanger. Tegelijk is er daarmee voor haar een mogelijkheid geschapen om haar waardigheid als mens te tonen tegenover degenen, die haar enkel als bezit beschouwen. Dat Sarai verachtelijk wordt in haar ogen, kan de reactie zijn op lange onderdrukking. En dan even verder: Abraham geeft Hagar in Sarai's hand en Sarai vernedert haar, maar zij vluchtten woestijn in. Het resultaat van Sarai's en Abrahams handelen: een derde onschuldige wordt het slachtoffer en vlucht de woestijn in.

En dan pas treedt God op in het verhaal. Hij komt als het ware in actie. Dit keer niet in gesprek met Abraham; hij komt niet de bezitters van de belofte troosten. Maar Hagar, Egyptisch dus heidens, slavin, dus ondergeschikt, zwanger en

---

² Zondag 26 juni 1983 Geref. Kerk van Naarden

*voortoluchtig. Haar ontmoet de engel des Heren of liever de bode van de Heer. Zij ervaart hoe God is: ik heb naar uw ellende gehoord.*³ Gehoord heeft de Ene naar je vernedering;⁴

*En dan heel opvallend: de uitgeworpene, de voortoluchtige herkent God, want er staat: toen noemde zij de naam des Heren, die tot haar gesproken had. Naam is hier niet de roepnaam, maar 'naam' duidt het wezen aan, geeft het karakter weer. Hagar, de buitenlandse, herkent het wezen van de God van Israël niet op grond van wat zij gedurende haar verblijf bij Sarai en Abraham had opgestoken; die zaten er met hun veronderstellingen omtrent God in dit verhaal toch wel behoorlijk naast. Nee, Hagar noemt de naam des Heren, zoals later Mozes God ontmoet op de berg. Hagar herkent de God van Israël aan zijn daden, aan het feit dat hij naar haar ellende hoort. Jij bent God, omdat jij naar mij om ziet.*⁵

Julie, jij, Evelien, vertelde me dat je de geboorte van je kind ook als een verhooring van je gebed hebt ervaren. En de tweede naam Ismaël heel toepasselijk vond. En jij, Mostafa, vertelde hoe belangrijk Ismaël is in de Islam. Want zo vertelt, zo staat in de Ko'raan:

*Op bevel van God werden Ismail en zijn moeder Hagar naar de woestijn op het Arabisch schiereiland gestuurd. Ismail en zijn moeder kwamen zonder drinkwater terecht in Mekka. Het vertwijfelde heen en weer rennen van Hagar uitkijkend naar eventuele voorbijtrekkende karavaans, terwijl Ismail huilend op de grond lag, leidde tot het op miraculeuze wijze ontspringen van een waterbron op de plek waar Ismail met zijn voeten in het zand wreef. Deze bron heet Zamzam en bevindt zich nu onder de grote moskee van Mekka, waar ook de Ka'aba staat.*⁶

---

³ Nab Gen 16:11 je zult als naam voor hem uitroepen 'Ismaël',- God hoort!- want gehoord heeft de Ene naar je vernedering;

⁴ Nab Gen. 16:11

⁵ Ik moet onwillekeurig denken aan zwarte slaven op de katoenplantages van Amerika. Ze leerden van hun blanke overheersers een blanke, hardvochtige God kennen, maar ze herkenden zichzelf in Jezus aan het kruis.

Jurgen Moltmann Der gekreuzigte Gott 1972

⁶ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Ismael_\(profeet\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Ismael_(profeet)) Volgens de islamitische traditie en Arabische genealogiegeleerden was Ismail de voorvader van het Arabische volk en tevens de voorvader (via Kedar en Adnan) van Mohammed. Ismail was de eerstgeboren (wettige) zoon van Ibrahim, die hij bij zijn vrouw Hagar kreeg. Binnen de islam wordt hij ook wel "Zebihatullah" genoemd, hetgeen "Gods offer" betekent. Na de dood van zijn vader kreeg Ismail van God het profeteerschap. Volgens de Koran werd Ismail op Gods bevel bijna geofferd door Ibrahim, maar op het allerlaatst gered. In de Hadith wordt Ismail als offerzoon bij name genoemd door Mohammed, terwijl de Koran de offerzoon niet bij naam noemt. De bereidheid van Ibrahim om zijn zoon aan God te offeren wordt door moslims elk jaar gevierd tijdens het Offerfeest.

Er zijn ook wonderen bekend die Ismail met Gods toestemming tot stand bracht. Zo kreeg hij een keer bezoek van 200 mensen uit Jemen, maar kon hun niks geven omdat hij thuis niks had en werd hierop verlegen. Hij bad tot God en al het zand bij hem werd ineens meel. Na zijn gebed werden schaapswollen ineens zijde (van stof) en vermeerderde het in aantal. Ook kwamen er na zijn gebed talloze vruchten aan struiken die voorheen niks voortbrachten.

En sterker nog: jij vertelde dat je familie van moeders kant rechtstreeks afstamt van Ismaël. Dat er een rechtstreekse bloedlijn is. Want dat vergeten we vaak, omdat in de bijbel alle aandacht uitgaat naar Izaäk. Ook Ismaël wordt gezegend. Nog in de schoot van zijn moeder hoort Hagar de engel tegen haar zeggen:

*'Ik zal je heel veel nakomelingen geven,
zo veel dat ze niet te tellen zullen zijn.'*⁷

Waarom is dit belangrijk? Dat we horen dat ook Ismaël gezegend wordt? Nu en later, als Hager en hij voor de tweede maal de woestijn in worden gestuurd. Dan horen we God tegen Abraham zeggen:

*Maar ook uit de zoon van je slavin zal ik een volk doen voortkomen,
omdat ook hij een kind van je is.'*⁸

En als Hagar en Ismaël op het nippertje worden gered, dan, zo staat er, beschermt God de jongen, zodat hij voorspoedig opgroeide. Hij leefde

---

Vlak vóór zijn overlijden riep Ismail zijn broer Ishaq naar zich en huwde zijn dochter met diens zoon Iys. Daarna gaf hij aan Ishaq bepaalde adviezen. Volgens overleveringen stierf Ismail 40 jaar na de dood van zijn vader op een leeftijd van 137 jaar. Hij zou naast zijn moeder begraven zijn.

Moslams geloven dat Ismail vlak bij de Ka'aba is begraven op de grond van de Al-Masjid al-Haram.

⁷ Gen. 16:11

NBG Genesis 16:12 Hij zal een wilde ezel van een mens zijn; zijn hand zal tegen allen zijn en de hand van allen tegen hem, en hij zal ten aanschouwen van al zijn broederen wonen.

SVV Genesis 16:12 En hij zal een woudezel van een mens zijn; zijn hand zal tegen allen zijn, en de hand van allen tegen hem; en hij zal wonen voor het aangezicht van al zijn broederen.

W78 Genesis 16:12 Een wilde ezel in de steppe wordt hij, zijn hand gaat omhoog tegen allen, de handen van allen tegen hem; al zijn broers trotseert hij!

W95 Genesis 16:12 Een wilde ezel wordt hij, zijn hand gaat omhoog tegen allen, en allen verheffen de hand tegen hem; al zijn broers trotseert hij!

JV Genesis 16:12 And he will be a wild man; his hand will be against every man, and every man's hand against him; and he shall dwell in the presence of all his brethren.

NAS Genesis 16:12 "And he will be a wild donkey of a man, His hand will be against everyone, And everyone's hand will be against him; And he will live to the east of all his brothers."

NJB Genesis 16:12 A wild donkey of a man he will be, his hand against every man, and every man's hand against him, living his life in defiance of all his kinsmen.

NKJ Genesis 16:12 He shall be a wild man; His hand shall be against every man, And every man's hand against him. And he shall dwell in the presence of all his brethren."

ELB Genesis 16:12 Und er, er wird ein Mensch wie ein Wildesel sein; seine Hand gegen alle und die Hand aller gegen ihn, und allen seinen Brüdern setzt er sich vors Gesicht.

⁸ Gen. 21:13vv. Maar ook uit de zoon van je slavin zal ik een volk doen voortkomen, omdat ook hij een kind van je is.'De volgende morgen vroeg nam Abraham brood en een zak water, legde dat op Hagars schouder, gaf haar ook het kind mee en stuurde haar weg. Ze trok de woestijn van Berseba in en doolde daar rond. Toen het water uit de zak op was, liet ze haar kind onder een struik achter. Zelf ging ze een eindje verderop zitten, op een boogschot afstand, omdat ze niet kon aanzien hoe haar kind stierf. En terwijl ze daar zo zat, huilde ze bittere tranen. Maar God hoorde de jongen kermen, en een engel van God riep Hagar vanuit de hemel toe: 'Wat is er, Hagar? Wees niet bezorgd: God heeft je jongen, die daar ligt te kermen, gehoord. Sta op, help de jongen overeind en ondersteun hem. Ik zal een groot volk uit hem doen voortkomen.' Toen opende God haar de ogen en zag ze een waterput. Ze liep ernaartoe, vulde de waterzak en gaf de jongen te drinken. God beschermde de jongen, zodat hij voorspoedig opgroeide. Hij leefde als boogschutter in de woestijn. Hij ging in de woestijn van Paran wonen, en zijn moeder koos een Egyptische vrouw voor hem uit.

als boogschutter in de woestijn. Hij ging in de woestijn van Paran wonen, en zijn moeder koos een Egyptische vrouw voor hem uit.⁹

Ismaël wordt dus door God beschermd en door God gezegend. Maar daarvoor moet ze wel terugkeren. Want, ik lees nog eens de preek van 1983 door, *'de schrijver van Genesis wil duidelijk maken, dat ook Ismaël en zijn moeder opgenomen worden in het verbond. In hoofdstuk 17 wordt verteld dat Ismaël besneden wordt, ten teken dat hij en zijn moeder inderdaad opgenomen worden in het verbond. Het verbond, dat later met Izaäk gesloten wordt, maar uiteindelijk voor alle volkeren geldt.'*

En om dát duidelijk te maken: dat het verbond niet exclusief, maar inclusief is, dat God mensen niet wil uitsluiten, maar juist wil betrekken, daarom is het einde van het verhaal zo verrassend. Om te voorkomen dat mensen elkaar op grond van hun godsdienstovertuiging demoniseren en uitsluiten; om te voorkomen dat mensen elkaar opdelen in absolute categorieën van goed en kwaad; om te voorkomen, dat mensen in de valkuil terugvallen van het pathologisch dualisme, om te voorkomen dat mensen elkaar in de naam van God ontmenselijken, demoniseren en daarmee zichzelf een vrijbrief geven om te doden uit naam van de god van het leven, te haten uit naam van de God van de liefde, en wreedheden te begaan uit naam van de God van compassie¹⁰, wijst rabbijn Jonathan Sacks op het verassende einde, als de bijbel vertelt, dat Abraham na het overlijden van Sara hertrouwt. Met wie? Met een vrouw, die volkomen onverwacht opeens in het verhaal opduikt.¹¹ Ketura heet ze. Maar

---

⁹ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Ismael_\(profeet\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Ismael_(profeet)) Volgens de islamitische traditie groeide de profeet Ismail op in het gebied dat nu Mekka heet en leerde daar boogschieten, jagen en het tam maken van paarden. Hij was een zeer vaardig boogschutter en kon prachtig Arabisch spreken. Hij verkondigde 50 jaar lang de leer en de boodschap van zijn vader aan de bevolking van Mekka. Slechts weinig mensen geloofde in zijn boodschap. Binnen de islam wordt aangenomen dat de boodschap van Ismail na diens dood wel geleidelijk door het Mekkaanse volk werd aanvaard. Dit wordt gedacht, omdat vele eeuwen vóór de geboorte van Mohammed de Mekkaanse polytheïsten de Ka'aba als een heiligdom eerden.

Ismail trouwde met een vrouw uit het volk die Mekka voor het eerst bewoonde. Niet lang na dit huwelijk overleed zijn moeder Hagar. Ismail hielp uiteindelijk zijn vader om de Ka'aba te herbouwen in Mekka, die eerder door de profeet Adam was gebouwd, maar was verwoest tijdens de zondvloed van Nuh.

¹⁰ Jonathan Sacks, Niet in Gods Naam, pg. 69-70

¹¹ Abraham nam een andere vrouw, Ketura. Zij baarde hem Zimran, Joksan, Medan, Midjan, Jisbak en Suach. Joksan was de vader van Seba en Dedan; van Dedan stammen de Assuriëten, de Letusieten en de Leümiten af. De zonen van Midjan heetten Efa, Efer, Chanoch, Abida en Eldaä. Zij waren allen nakomelingen van Ketura. Abraham gaf alles wat hij bezat aan Isaak. De zonen van zijn bijvrouwen gaf hij nog tijdens zijn leven geschenken, en hij stuurde hen weg naar een land in het oosten, Kedem, ver bij zijn zoon Isaak vandaan. Abraham leefde honderdvijfenzeventig jaar. 8Hij stierf in gezegende ouderdom; na een lang leven blies hij de laatste adem uit en werd hij met zijn voorouders verenigd. Zijn zonen Isaak en Ismaël begroeven hem in de grot van Machpela op het land van Efron, de zoon van de Hethiet Sochar, dicht bij Mamre, het stuk land dat Abraham van de Hethieten had gekocht. Daar ligt Abraham begraven, evenals zijn vrouw Sara. Na Abrahams dood zegende God Isaak, zijn zoon, die bij de bron Lachai-Roi ging wonen.

wie is die Ketura, waar komt zij vandaan en waarom is het zo belangrijk dat we haar naam kennen?

Ketura, antwoordt rabbijn Sacks, woont bij dezelfde bron, waar de engel aan Hagar was verschenen.¹² Lachai Roï. En daar is ook Hagar blijven wonen. En als Izaäk zich na de dood van zijn moeder naar die plaats begeeft, zeggen de rabbijnen, dan is dat omdat hij Hagar en Abraham weer met elkaar wil verzoenen.¹³ Ketura en Hagar wonen dus volgens de bijbel op dezelfde plaats, bij dezelfde bron. Waarop de rabbijnen dan concluderen: Ketura is niemand minder dan Hagar zelf. Abraham trouwt uiteindelijk met Hagar, de moeder van Ismaël, want, zo schrijft Sacks, noch Abraham, noch Isaak had vrede met de verbanning van de dienstmaagd en het kind. Zolang Sarah nog in leven was, konden ze daar niets mee doen, uit respect voor haar gevoelens, zoals God Abraham had opgedragen. Toen Sarah niet langer meer leefde, stond het hen echter vrij om verzoening te bewerkstelligen. Zo kwamen Izaäk en Ismaël bij elkaar toen Abraham stierf.

En ook al gaat het verbond verder met Izaäk, dan houdt dat niet in dat Ismaël wordt uitgesloten of verworpen. Nee, aan het eind van het hoofdstuk worden ook de zonen van Ismaël genoemd. Want als God kiest, betekent niet dat God daarmee verwerpt of verstoot. Of kinderen buiten zijn zegen vallen.

En daarom mag jullie kind zo direct in onze kerk de zegen ontvangen: de zegen van de God van Abraham, Izaäk en Ismaël. Als herinnering aan dit Bijbelse verhaal. Maar ook als een teken van verzoening. Tussen Abraham en Hagar. Tussen Izaäk en Ismael. Tussen de kinderen van Abraham. Moslims, joden en christenen. En als Ismayl jullie later vraagt: waarom ben ik gezegend en niet gedoopt, vertel dan dit verhaal van zijn

---

Dit zijn de nakomelingen van Ismaël, de zoon die Hagar, de Egyptische slavine van Sara, aan Abraham had geboord. ¹³Hier volgen de namen van de zonen van Ismaël, in volgorde van geboorte: Nebajot, Ismaëls oudste zoon, Kedar, Adbeël, Mibsam, ¹⁴Misma, Duma, Massa, Chadad, Tema, Jetur, Nafis en Kedema. Dit waren de zonen van Ismaël, dit waren hun namen – twaalf stamvorsten, elk met hun eigen nederzetting en hun eigen tentenkamp.

Ismaël leefde honderdzevenendertig jaar. Toen blies hij de laatste adem uit en werd hij verenigd met zijn voorouders. Zijn nakomelingen woonden in een gebied dat zich uitstrekte van Chawila tot Sur, dat ten oosten van Egypte ligt, in de richting van Assur. Ze vestigden zich in de buurt van hun verwanten en leefden in onmin met hen.

¹² Jonathan Sacks Niet in Gods Naam pg. 144 Gen. 16: 13 Toen riep zij de HEER, die tot haar had gesproken, zo aan: 'U bent een God van het zien. Want,' zei ze, 'heb ik hier niet hem gezien die naar mij heeft omgezien?' Daaraan dankt de bron die daar is zijn naam, Lachai-Roï; hij ligt tussen Kades en Bered.

Gen. 25:11 Na Abrahams dood zegende God Isaak, zijn zoon, die bij de bron Lachai-Roï ging wonen.

¹³ Gen. 24: 62 Isaak, die in de Negev woonde, was naar de bron Lachai-Roï geweest.

stamvader. En vertel hem wat zijn naam betekent. God hoort. En vertel hem dat die naam een brug, een verbinding vormt tussen alle nakomelingen van Abraham; of ze nu samen komen in de moskee, synagoge of in de kerk. En dat hij gezegend mag zijn met zo'n naam. Amen.